

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента, старшого наукового співробітника Василенко Олени Вікторівни на дисертаційне дослідження Жихорської Оксани Володимирівни «Формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу в умовах інтеграції неформальної та інформальної освіти», представленого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Дисертаційне дослідження О.В.Жихорської є актуальним і необхідним для вирішення проблем професійної освіти, зокрема формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу, а отримані науково обґрунтовані теоретичні і експериментальні результати мають важливе значення. *Актуальність і доцільність* дисертації визначається тим, що модернізація української вищої освіти, реалізація положень Болонської декларації та Закону України «Про вищу освіту» зумовлює розширення кола обов'язків навчально-допоміжного персоналу вищих навчальних закладів, а належне виконання ними функціональних обов'язків висуває високі вимоги до рівня професійної компетентності, до їхніх знань і навичок, яким в умовах швидких змін властиво втрачати свою актуальність. Оновлення та розширення професійних знань, умінь і навичок, набуття досвіду виконання посадових обов'язків та додаткових завдань дадуть змогу навчально-допоміжному персоналу якісно виконувати свою професійну діяльність, брати участь у реалізації завдань, які стоять перед вищими навчальними закладами, зокрема із забезпечення якості організації освітнього процесу.

Слід зазначити, що готовність до професійної діяльності навчально-допоміжного персоналу не забезпечується здобуттям вищої освіти в межах традиційної формальної освіти, оскільки підготовка таких фахівців в Україні не здійснюється, до того ж відсутні нормативні документи, що регламентують професійну діяльність навчально-допоміжного персоналу, визначають систему її оцінювання, встановлюють рівень сформованості і зміст компетентностей. У зв'язку з цим існує нагальна потреба у розробленні цілісної системи формування інтегрованої професійної компетентності цієї категорії персоналу вищого навчального закладу, що також підтверджує важливість і своєчасність представленого дослідження. Формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу та його повноцінної підготовки, як доводить дослідження дисертантки, можна досягти у процесі інтеграції неформальної та інформальної освіти шляхом їх взаємодії, взаємопроникнення і розширення можливостей.

Відзначимо, що дисертаційну роботу виконано *відповідно до тематичного плану наукових досліджень* Київського національного університету імені Тараса Шевченка з теми «Розвиток цілісної особистості в контексті соціальних змін:

соціальні, психологічні та педагогічні аспекти» (0114U003481). Це підтверджує теоретичну і практичну значущість роботи.

Відповідно до визначеної мети дослідження автором доречно сформульовано відповідні завдання, з вирішенням яких пов'язані **найбільш суттєві наукові результати дисертації**, а саме: визначити поняття «професійна компетентність навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу»; виявити характеристики інтеграції видів освіти у підготовці навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу; визначити зміст і структуру професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу, організаційно-педагогічні умови, рівні, критерії та показники сформованості професійної компетентності; розробити й експериментально перевірити модель формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу в умовах інтеграції неформальної та інформальної освіти; підготувати методичні рекомендації щодо формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу в умовах інтеграції неформальної та інформальної освіти.

Важливим доробком дисертації є, насамперед, її **наукова новизна і теоретична значущість**, що полягають тому, що у вперше розроблено та теоретично обґрунтовано модель формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу в умовах інтеграції неформальної та інформальної освіти; виявлено організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу; визначено поняття «професійна компетентність навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу», обґрунтовано її зміст і структурні компоненти. Автором також удосконалено зміст навчання навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу на робочому місці, спрямований на набуття професійно важливих знань, умінь та інших компетентностей для реалізації поточних завдань відповідно до функціональних обов'язків з урахуванням особливостей професійної діяльності, уточнено поняття «навчально-допоміжний персонал вищого навчального закладу», відмінною ознакою якого є виконання допоміжних функцій у забезпеченні освітнього процесу; розвинене визначення змісту і видів професійної діяльності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу у частині здійснення організаційного супроводу освітнього процесу.

Незаперечним вважаємо і **практичне значення проведеного дослідження**, оскільки розроблені авторська модель і методичне забезпечення (методичні рекомендації, програми курсів підвищення кваліфікації) формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу ВНЗ можуть бути використані у процесі підготовки, адаптації, професійного розвитку такого персоналу, а також на лекційних, семінарських та практичних заняттях у процесі підготовки відповідних фахівців у вищих навчальних закладах, закладах системи післядипломної освіти тощо.

Заслугує на увагу те, що при вирішенні поставлених у роботі завдань автором було опрацьовано й проаналізовано значну кількість наукової літератури (380 найменувань, з них - 8 джерел іноземними мовами), переважна більшість якої

відноситься до новітніх досліджень останніх років. Все це засвідчує високий рівень наукової ерудованості автора, вміння системно аналізувати сучасні науково-педагогічні джерельні бази.

Використаний у дисертаційній роботі *науковий апарат* є методологічно обґрунтований і виважений. Робота написана на належному науковому рівні. Здобувачка володіє теорією проблеми і методами її дослідження. Позитивної оцінки заслуговує оформлення роботи, її графічне представлення: робота містить 18 таблиць і 21 рисунок.

Одержанню *достовірних і вірогідних результатів* дослідження сприяло використання комплексу теоретичних і емпіричних методів, таких як: аналіз, синтез, порівняння та класифікація загальнонаукової і спеціальної педагогічної та психологічної літератури, нормативно-законодавчих документів; аналіз, систематизація, порівняння, узагальнення посадових обов'язків навчально-допоміжного персоналу ВНЗ та досвіду практичної діяльності, опитування експертів; анкетування, пряме і непряме спостереження, бесіда, опитування, інтерв'ювання, самоаналіз, аналіз результатів діяльності та результатів навчання; моделювання; педагогічний експеримент; математичної статистики (t-критерій Стюдента); узагальнення, абстрагування та прогнозування.

Значення одержаних дисертанткою результатів для педагогічної науки полягає у тому, що розроблені модель, організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу можуть скласти теоретичну і методичну базу для подальшого вивчення досліджуваної проблеми: окремих складових професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу, розроблення технології її формування в умовах змішаного навчання, удосконалення навчально-методичних матеріалів.

Варто відмітити, що результати наукового дослідження широко *впроваджено* у процес навчання навчально-допоміжного персоналу Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Тернопільського національного економічного університету, Інституту вищої освіти Київського національного економічного університету імені Вадима, Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, Львівського національного університету імені Івана Франка.

Рівень апробації результатів дослідження є також достатнім і підтверджується участю дисертантки у науково-практичних конференціях різного рівня.

Оцінюючи *зміст дисертації та її завершеність*, зазначимо, що структура роботи є науково обґрунтованою, логічно зумовленою і взаємопов'язаною, послідовність викладу тексту відповідає вирішенню поставлених завдань. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі «Теоретичні засади формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу» автором охарактеризовано основні поняття формування професійної компетентності фахівців, проаналізовано наукові підходи до тлумачення цих понять, розкрито сутність інтеграції неформальної та інформальної освіти у

підготовці навчально-допоміжного персоналу, визначено особливості професійної діяльності та професійного самовдосконалення навчально-допоміжного персоналу.

Проведений глибокий теоретичний аналіз наукових праць українських і зарубіжних вчених дозволив О.В.Жихорській встановити, що у педагогічній науці виділяють різні види компетентностей, і розглянути проблему професійної компетентності фахівця з різних наукових підходів: ситуаційного; функціонального; діяльнісного; особистісного; особистісно-діяльнісного.

Вирішуючи завдання наукового дослідження, автор визначає поняття «професійна компетентність навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу» як складне утворення, що інтегрує в собі: знання та вміння, необхідні для ефективного здійснення професійної діяльності; навички для виконання службових завдань; професійні, світоглядні та громадянські якості, що сприяють формуванню в особистості здатності розв'язувати складні завдання та проблеми в контексті забезпечення освітнього процесу, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, на основі самостійності та відповідальності.

На основі аналізу праць дослідників у роботі констатується відсутність єдиних підходів до тлумачення сутності поняття навчання впродовж життя та уточнюються поняття «неформальна освіта» як навчальна діяльність, яка має організований, систематичний, але не щоденний характер, не завжди структурована з погляду цілей і тривалості, зорієнтована на конкретні потреби та інтереси здобувачів освіти, має визначені результати навчання, проте не завершується наданням кваліфікації певного рівня формальної освіти, а також поняття «інформальна освіта» як несистематична, не завжди усвідомлена та цілеспрямована навчальна діяльність, що реалізується у процесі трудової діяльності, спілкування, через засоби масової інформації та не має визначених результатів навчання.

О.В.Жихорська аналізує та визначає поняття «навчально-допоміжний персонал вищого навчального закладу», який виконує допоміжні та обслуговуючі функції щодо забезпечення освітнього процесу, та виділяє його дві підгрупи відповідно до виду структурного підрозділу. Ґрунтовний аналіз типових посадових обов'язків та досвіду практичної роботи дозволив виокремити основні види діяльності навчально-допоміжного персоналу ВНЗ – технологічну, організаційно-управлінську, інформаційно-аналітичну, комунікативну,

Другий розділ дисертації «Обґрунтування моделі формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу» доцільно присвячено розгляду загальної методики проведення дослідження, розкриттю структури професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу, аналізу результатів констатувального етапу педагогічного експерименту, визначенню організаційно-педагогічних умов, розробленню моделі формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу.

Позитивної оцінки заслуговує проведений автором аналіз наукової літератури з метою визначити й теоретично обґрунтувати структуру професійної

компетентності навчально-допоміжного персоналу ВНЗ, яка складається з трьох взаємопов'язаних компонентів: змістового, операційно-діяльнісного та особистісно-мотиваційного, а також визначені критерії та відповідні їм показники (когнітивний, функціональний, особистісний) формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу, що охоплюють основні характеристики і дають можливість встановити рівень її сформованості.

Слід наголосити, що практичне вивчення наявного рівня сформованості професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу ВНЗ, аналіз результатів анкетування навчально-допоміжного персоналу та експертів, проведення індивідуальних та групових бесід засвідчило необхідність пошуку шляхів його підвищення.

Особливу наукову значущість дослідження, на наш погляд, становить вперше розроблена модель формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу ВНЗ в умовах інтеграції неформальної та інформальної освіти, яка дає можливість уявити цей процес як цілісну систему з окремими структурними блоками: цільовим, змістовим, організаційно-процесуальним та оцінювально-результативним. Модель подається у тексті роботи графічно (с. 118).

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності моделі формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу» проаналізовано етапи експериментальної роботи з формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу в експериментальній групі, а саме: на першому (ознайомчо-репродуктивному) етапі формування професійної компетентності відбувалося шляхом навчання на робочому місці та самонавчання; на другому (перетворювальному) етапі – проведення короткотермінових курсів підвищення кваліфікації, навчання на робочому місці та самонавчання; на третьому (продуктивному) етапі – проведення довготермінових курсів підвищення кваліфікації з відривом від виробництва, навчання на робочому місці, самонавчання.

Узагальнення результатів експериментальної перевірки моделі формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу ВНЗ засвідчило значне зростання рівня сформованості професійної компетентності за когнітивним, функціональним та особистісним критеріями у експериментальній групі порівняно з контрольною, що було підтверджено застосуванням t-критерію Стьюдента.

Наукові положення, що сформульовані в дисертаційному дослідженні О.В.Жихорської стосовно доцільності застосування поетапної моделі та реалізації організаційно-педагогічних умов формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу в умовах інтеграції неформальної та інформальної освіти достатньо обґрунтовані. Достовірність результатів дослідження та основних висновків забезпечуються методологічною і теоретичною обґрунтованістю його вихідних положень, використанням адекватної системи методів дослідження, експериментальною перевіркою висунутої гіпотези, поєднанням кількісного та якісного аналізу експериментальних даних, що засвідчили наявність позитивних змін у рівнях

сформованості професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу ВНЗ, перевіркою отриманих результатів методами математичної статистики. Отже, проведені дослідження дає можливість на якісно новому рівні вирішувати проблему формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу у вищих навчальних закладах.

Поставлені дисертанткою завдання дослідження, на нашу думку, виконані повністю. Загальні висновки подані чітко, логічно й аргументовано. Представлені дисертанткою Додатки унаочнюють як окремі етапи, так і узагальнення результатів теоретичних здобутків і проведення педагогічного експерименту, проведених у ході дослідження.

Основні результати проведеного О.В.Жихорською дослідження достатньо повно відображено в друкованих працях, а саме у 12 публікаціях, з яких: 5 статей у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук, одне з яких індексується у IndexCopernicusMasterList та CEJSH; 1 стаття у зарубіжному виданні; 2 статті в інших виданнях; 3 тези, 1 методичні рекомендації.

Зміст автореферату відображає зміст дисертації та досить повно висвітлює суттєві її аспекти, основні положення та висновки.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу О.В.Жихорської в цілому, водночас вважаємо можливим висловити **такі зауваження і побажання**:

1. У підрозділі 1.2. «Інтеграція неформальної та інформальної освіти у підготовці навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу» варто було б детальніше проаналізувати різні підходи зарубіжних і вітчизняних авторів до визначення поняття і ролі неформальної та інформальної освіти в системі освіти впродовж життя, міжнародні документи і стратегії розвитку, історію виникнення і становлення цих ланок освіти, що додало б роботі більшої аналітичності і глибини.

2. У визначенні поняття неформальної освіти, наведеному дисертанткою, погоджуючись з іншими характерними ознаками, вважаємо спірним і дискусійним те, що неформальна освіта має «не щоденний характер» (с. 26), і що доцільно замінити на «нерегулярний характер».

3. На наш погляд, в дисертації варто було б розкрити та проаналізувати поняття розвитку, професійного розвитку та саморозвитку, як таких що безпосередньо пов'язані як з формуванням і вдосконаленням професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу, так і з неформальною освітою і освітою впродовж життя.

4. У підрозділі 1.3. дисертації на с. 43 авторка відносить тьюторів, як спеціалістів з індивідуального розвитку, до аналогу навчально-допоміжного персоналу. Проте, на наш погляд, тьютор, згідно зарубіжних і вітчизняних педагогічних праць, є різновидом і відноситься до професійної педагогічної діяльності, і є педагогом-наставником, викладачем-консультантом, репетитором, який виконує функції і викладача, і організатора навчального процесу.

5. На нашу думку, в роботі доцільно було б уточнити поняття «професійне інформаційне поле» (с. 155) та деталізувати шляхи його створення, яке згадується при розкритті другого (перетворювального) етапу формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу.

6. Доцільно було б розкрити взаємозалежні чинники в організації освітнього процесу при вирішенні службових завдань, урахування яких автор включає до особливостей професійної діяльності (с. 57), та з огляду на які має здійснюватися добір змісту, форм, методів і засобів навчання (с. 129).

Висловлені зауваження і побажання мають рекомендаційний характер, загалом не знижують теоретичної і практичної значущості дисертаційної роботи і не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження.

Загальний висновок. Враховуючи актуальність, новизну, значущість результатів дослідження для педагогічної науки й практики, дисертаційна робота О.В.Жихорської «Формування професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу в умовах інтеграції неформальної та інформальної освіти» заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567), що висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор – Жихорська Оксана Володимирівна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
професор кафедри іноземних мов
Національної академії внутрішніх справ

О.В. Василенко

